Työehdot-osasto/Haring, Koskinen 12.1.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntönne 17.12.2020

HE 245/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Pyydettynä lausuntonaan Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry esittää kunnioittaen seuraavaa:

Lakiehdotuksessa korostuvat covid-19-epidemia ja sen hillitsemiseksi tarvittavat toimet. Osa määräaikaisiksi esitetyistä pykälistä on sellaisia, että ne soveltuisivat hyvin myös mahdollisen muun kuin covid-19-viruksen aiheuttaman poikkeuksellisen epidemian aikana käytettäväksi. Huomioiden nopea lakiesityksen valmisteluaikataulu, voi pitää ymmärrettävänä näidenkin pykälien määräaikaisuutta. Olisi kuitenkin suotavaa varautua mahdollisiin muiden taudinaiheuttajien aiheuttamiin tilanteisiin ja arvioida tältä osin jatkossa mahdollisuutta toistaiseksi voimassa oleviin säännöksiin.

Covid-19-epidemia edellyttää varautumista sosiaali- ja terveyspalvelujen kantokyvyn ja palvelujen saatavuuden turvaamiseen. Tässä voidaan tarvita palvelutuotannon merkittävää ohjausta. Tämän vuoksi SAK näkee tarpeelliseksi, että ehdotetun tartuntatautilain 9 a §:n mukaisesti aluehallintovirasto tai sosiaali- ja terveysministeriö voivat päätöksellään velvoittaa julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä kunnalle tai kuntayhtymälle sopimuksen perusteella palveluja tuottavia yksityisiä palveluntuottajia muuttamaan toimintaansa lisäämällä hoitopaikkoja tai hoitamalla muita potilaita tai antamaan palveluja muille asiakkaille kuin tavallisesti, jos covid-19-taudin leviäminen uhkaa palveluiden saatavuutta olennaisesti vaarantavalla tavalla.

Tärkeää on, että muita käytettävissä olevia keinoja on jo käytetty ennen velvoitteiden antoa. Velvoitteilla ei saa myöskään vaarantaa asiakas- ja potilasturvallisuutta. SAK korostaa perusteluissa julkituotua näkemystä, että mikäli velvoite kohdistuu tiettyyn nimettyyn toimintayksikköön, olisi päätöstä tehtäessä erityisesti otettava huomioon yksikön tosiasiallinen mahdollisuus muuttaa toimintaansa, toimintayksikössä jo olevien asiakkaiden ja potilaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja hoidon toteutuminen sekä yksikössä normaaliolosuhteissa annettavat sosiaali- tai terveyspalvelut. Käytännössä tämä merkitsisi päätöksen tekevälle viranomaiselle velvoitetta selvittää yksikön tilannetta etukäteen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon 9 a §:n mukaiset muutokset aiheuttavat muutoksia palvelujen käytössä ja siinä syntyviin kustannuksiin. Epäselvyyttä saattaisi syntyä eri sosiaali- ja terveydenhuollon paikoilla hoidettujen erilaisista kotikuntalaskutuksen perusteista. Ehdotettu 79a §:n 1 momentti yhdenmukaistaa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon toimintayksikössä 9a §:n mukaisista päätöksistä aiheutuvien hoitokustannusten perimisestä hoidettavan henkilön kotikunnalta tai sairaanhoitopiiriltä ja muutos on kannatettava.

Kyseisessä 79 a §:ssä todetaan myös ”järjestämisvastuussa olevan tahon on korvattava yksityiselle palveluntuottajalle 9 a §:n mukaisesta päätöksestä suoraan aiheutuneet ylimääräiset kustannukset ja muut taloudelliset menetykset”. On selvää, että suorat ylimääräiset kustannukset on korvattava, mutta SAK ei pidä perusteluissa mainittua palveluntuottajan saamatta jääneen voiton korvaamista perusteltuna.

Työehdot-osasto/Haring, Koskinen 12.1.2021

Ehdotetun lakiesityksen yhtenä tavoitteena on ehkäistä covid-19-epidemian leviämistä ja laajojen tartuntaketjujen syntymistä. Tähän liittyen määräaikaisessa 58 c §:ssä säädetään edellytyksistä, joilla erilaisia palveluja voidaan tarjota yleisölle avoimissa tai rajatun asiakas- tai osallistujapiirin oleskeluun tarkoitetuissa sisätiloissa sekä alueellisesti ja toiminnallisesti rajatuissa ulkotiloissa turvallisesti estämällä tartuntojen leviämistä. Hallinnasta vastaavan elinkeinonharjoittajan ja muun toimijan vastuulla on huolehtia tarvittavista toimenpiteistä epidemian leviämisen estämisessä. Jos tilojen yleiset hygieniaa tai riittävää henkilöiden välistä etäisyyttä koskevat säädökset eivät riitä leviämisen ehkäisyyn, on kunnan tai aluehallintoviraston 58 d §:n mukaisesti mahdollisuus päättää asiakas-, osallistuja- ja odotustilojen käytölle asetettavista väliaikaisista edellytyksistä esimerkiksi asiakasmäärää rajoittamalla. Epidemiatilanteen sitä vaatiessa kunta tai aluehallintovirasto voi päättää myös edellä mainittujen tilojen väliaikaisesta sulkemisesta asiakkailta ja osallistujilta (58 g §). SAK pitää rajoitustoimia koskevien päätösten kannalta johdonmukaisena, että rajoitustoimet perustuvat selkeisiin lakiesityksessä kerrottuihin kriteereihin.

Vastaavasti ehdotetussa 58 e §:ssä esitetään kuljetus- tai liikennepalvelun palveluntarjoajalle velvollisuutta puhdistaa ajoneuvon matkustajien käyttöön tarkoitetut sisätilat ja -pinnat säännöllisesti sekä huolehtia toimintaohjeiden antamisesta koskien kasvosuojaimien käyttämistä, riittävää väljyyttä ja muita vastaavia käytäntöjä. Mikäli epidemiatilanne edellyttää, voi Liikenne- ja viestintävirasto 58 f §:n mukaisesti päättää matkustajamäärien rajoittamisesta liikennevälineissä, ellei säädetyillä hygieniamääräyksillä ja väljyyttä koskevilla ohjeilla saavuteta riittävää tartuntojen kontrollia. Käytännön ongelmia voi kuitenkin ilmetä niin ohjeiden tiukassa noudattamisessa kuin myös mahdollisessa matkustajamäärien rajoittamisessa.
Matkustajamäärän rajoittaminen esimerkiksi linja-autossa voi johtaa tilanteeseen, jossa linja-autonkuljettaja joutuisi arvioimaan koko ajan kyydissä olevien matkustajien määrää ja päättämään aina tilanteen mukaan, joudutaanko osa linja-autoon pyrkivistä matkustajista jättämään pysäkille. Tämä voi aiheuttaa osassa matkustajiksi pyrkivissä aggressiivista käytöstä.

SAK katsoo, että covid-19-viruksen aiheuttamassa tautitilanteessa 58 c- 58 h §:n mukainen elinkeinotoiminnan ja muun toiminnan rajoittaminen tai kieltäminen määräajaksi on lääketieteellisesti perusteltua epidemian leviämisen estämiseksi ja on kokonaistaloudellisesti edullisempi ratkaisu kuin toiminnan jatkamisen salliminen.
Nyt esitetyt määräaikaiset pykälämuutokset 58 c - 58 h § tartuntatautilakiin olisivat voimassa vuoden 2021 loppuun saakka. Aiemmin annetut tartuntatautilain 58 a § ja 58 b § koskien ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaista rajoittamista tartuntataudin leviämisen estämiseksi ja ravitsemisliikkeiden valvontaa ja rajoitusten edellytysten seurantaa ovat voimassa määräaikaisina 28.2.2021 saakka. Perustuslain mukaista elinkeinovapautta rajoittaviin toimenpiteisiin ei pidä lähteä kevyesti. Rajoitusten tulee pitäytyä vain ehdottomasti välttämättömissä toimissa.

59 a-59 d § ovat uusia, määräaikaisia pykäliä, jotka koskevat valvontaa, tarkastuksia, mahdollisia määräyksiä ja pakkokeinoja sekä kunnan toimivaltaista viranomaista. Näistä säätäminen on SAK:n mielestä tarpeellista.

Karanteenin ja eristyksen aikaisia olosuhteita koskevan 68 §:n osalta voi katsoa kyseessä olevan tartuntatautilain päivityksen vastaamaan tämän päivän tarpeita ja SAK näkee aiheelliseksi muutokseksi, että karanteeni- ja eristämispaikkana voi toimia muukin kuin terveydenhuollon toimintayksikkö eli esimerkiksi koti.

Työehdot-osasto/Haring, Koskinen 12.1.2021

Työturvallisuuslaki edellyttää työpaikkoja arvioimaan työhön liittyviä vaaroja ja riskejä. Olosuhteiden muuttuessa arviointi on päivitettävä. Nyt lausuntokierroksella olevan esityksen mukaan tartuntatautilain pykälässä 58 h säädettäisiin toimijoiden velvoitteesta laatia kirjallinen suunnitelma uusissa määräaikaisissa pykälissä säädettyjen tai viranomaispäätöksessä asetettujen velvoitteiden ja rajoituksien toteuttamisesta. Näkemyksemme mukaan ehdotetussa muodossa pykälä 58 h jää yleiselle tasolle: pykälään 58 h tulisi lisätä viittaus työturvallisuuslakiin, koska työturvallisuuslaki sisältä keskeiset säännökset työntekijöiden suojaamisesta (mm. 10 § Työn vaarojen selvittäminen ja arviointi ja 14 § Työntekijälle annettava opetus ja ohjaus) ja viittaus työturvallisuuslakiin korostaisi työnantajan vastuuta työntekijöiden suojelemisesta.

Yhteenvetona SAK toteaa ehdotetut säädösmuutokset tarpeelliseksi. Lakiluonnoksessa esitettyjä elinkeinotoimintaan, elinkeinovapauteen ja omaisuuden suojaan koskevia perusoikeusrajoituksia voi pitää perusteltuina keinoina covid-19-epidemian leviämisen ehkäisyssä huomioiden poikkeava epidemiatilanne.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot asiantuntijalääkäri Kari Haring
kari.haring@sak.fi
puh. 040 718 2624

päälakimies Timo Koskinen
timo.koskinen@sak.fi
puh. 040 731 2387